

od 19.160 Din i u gotovu, za podizanje prosvetnih domova — 30.000 Din. Najbolji prosperitet ovih ustanova pokazuje se u srezovima: poderskom (Šabač) i mačvanском (Богатић), jer o njihovom radu vodi staraše vrlo agilna narodna knjižnica i čitaonica u Šapcu, sa osnivačem svojim, profesorom г. Поповићем Живојином, који је вернички служио и служи просвећивању широких народних слојева путем ових народних ustanova. Просветно одељење је до данас од почетка свог рада, доделило овим ustanovama помоћ у књигама са вредношћу 350.000 Din i u gotovu 200 хиљада динара.

Исаије Митровић,

претседник секције за Врбаску бановину.

Акција, пак, са отварањем покретних школа за сеоске домаћине, налази све више на разумевање и интересовање широких слојева народних, благодарећи озбиљној и живој пропаганди банске управе и њеног Просветног одељења. Од 1929 и. до данас, одржано је на територији ове бановине 70 оваквих школа, кроз које је прошло око 2000 сеоских девојака и жена. Просветно одељење је организовало овај корисан посао на тај начин, што стално перманентно раде 15 оваквих школа и 7 читаоница, кроз које редовно пролазе 400 жена и девојака са нашега села. У овим ustanovama редовно су и анафалетски течајеви, jer су полазнице махом неписмене. Сталне домаћинске школе на интернатској основи налазе се у Ивањци и Чајетини.

Најзад, банска управа је увек помагала и све акције Ј. У. У. Секције за Дринску бановину за морално и интелектуално усавршавање учитеља основ. школа. Ради спремања учитеља за пропацирање рационалне пољопривреде и задругарства, отворена су иницијативом Пољопривредног одељења до сада четири пољопривредно-задругарска течаја при нижој пољопривредној школи у Бутмиру и три при нижој пољопривредној школи у Шапцу. Кроз ове течајево прошло је до сада око 200 учитеља из Дринске бановине. Исто тако, Пољопривредно одељење је приредило и обавило, преко својих среских пољопривредних референата читав низ калемарских течаја за учитеље основ. школа. А при мушкој учитељској школи у Сарајеву, одржан је од 10. IX. до 10. X. 1931 год. течај за усавршавање учитеља и њихово упознавање са тековинама савремене педагогике и дидактике. Овај течај је походило 50 учитеља-ца дринске бановине. Поред овога, 1932 год. под управом Ј. У. У. — Секције за Дринску бановину приређен је и други феријални учитељски течај радије школске праксе и теорије, Соколства, хигијене и вештина по програму и плану, одобреном од Министарства просвете. Овај се течај могао одржати и успешно завршити једино помоћу издашне субвенције Просветног одељења у Сарајеву у износу од 40.000 Din. Течај је трајао од 21. VII. до 25. VII. 1932 г. Течај је походило и завршило 25 учитеља-ца из целе Краљевине. Израђени предмети на часовима ручнога рада, уступљени су Секцији за почетак оснивања школ. музеја.

Усавршавању учитеља-ца ове бановине, намењено је и оснивање школског музеја, jer ће материјал прикупљен у њему, а нарочито стална изложба учила и стручна педагошка библиотека, послужити даљем образовању учитељства и његовом потпунијем упознавању педагошких новина. Овај би музеј, који је сад са педагошким библиотеком Секције, под управом Секције смештен у просторијама Просветног одељења банске управе, по подизању учитељског дома у Сарајеву, заједно са библиотеком био смештен у исти дом.

Водећи бригу и о сталешком унапређивању нашег учитељства, банска управа је учинила већ неколико знатних материјалних издатака за помоћ Ј. У. У. — Секцији за Дринску бановину. Поред издатих јој 10.000 Din, ради оснивања саме секцијске организације, банска управа је потпирала и 40.000 Din за подизање учитељског дома у Сарајеву. Поред овога, банска управа увек излази на сусрет свима подухватима наше Секције у подизању сталешке организације.

Из ових података може се добити јасна слика развоја просветних прилика у дринској бановини од њеног оснивања до данас. Рад на подизању нових школских зграда и отварању нових школа, као најпречи задатак банског Просветног одељења, уведен је правим и добрим путем и захваљујући пуном разумевању и интересовању народа за ону акцију, учиниће се и уз релативно скромна средства, која ће Просветном одељењу, због опште привредне кризе, стајати на расположењу, добар корак напред.

П

На дан 25. маја 1931 год. извршена је ликвидација пређашњег Ј. У. У. — Повореништва за Босну и Херцеговину и формирана нова организација Ј. У. У. — Секција за Дринску бановину, која је одмах приступила живом спровођењу организације у духу нових друштвених правила. У томе раду управа Секције је руковођена основним погледима и принципима нашег сталешка на циљ и средства Ј. У. У., тежећи да ти погледи и принципи продру у све редове учитељства ове бановине.

У почетку је Секција формирала 35 среских друштава. Но реорганизацијом бановина, отпало је од ове бановине пет управних срезова са око 400 учитељских лица. Тиме је била померена сразмера у бројном односу учитељства.

Сви управни срезови у бановини организовани су се по среским учитељским друштвима. Од укупног броја учитељства у бановини, било је онда организовано 87 % или 1470 активних учитеља-ца у 29 среских друштава. На крају пре последње године, Секција је бројала 29 среских друштава са 1522 члана, док је на крају друге пословне године остало 28 среских друштава са 1472 члана или 86 % службеника основне наставе у овој бановини. Изван организације је данас 239 учитеља или 14 %. Према првој пословној години, организација у Дринској бановини бројно је била већа од организације у другој години за 52 члана.

Марко Цветковић,

претседник секције за Вардарску бановину.

Поред прибирања бројних снага у редове Ј. У. У., управа Секције је настојала, да рад среских друштава буде правилан и саобразан друштвеним правилима, да се изводи по основној линији идеологије нашег Ј. У. У., да буде не само заштитник сталешких интереса, него и иницијатор и заступник сваког културног и просветног напретка у своје крају. Данас чланови Ј. У. У., учитељи-це имају у Дринској бановини иницијативу у својим рукама са све културне, просветне и хумане подухвате. Они данас раде у: кредитним, потрошачким, сточарским, пчеларским, живинарским, млекарским, машинским и здравственим задругама, Соколу, Црвеном Крсту, Јадранској стражи, Удружењу резервних официра и ратника, Народној Одбрани, Колу Среских Сестара, дилетанским позориштима, »Просвети«, »Гајрету«, »Напредку«, пољопривредним подружницама, певачким дружинама, народним књиžницама и читаоницама, Хрватској жени, туристичким друштвима и т. д.

У свом даљем двогодишњем пословању, Секција је највећу бригу посветила организацији и јачању фонда за градњу учитељског дома у Сарајеву. У овом циљу, Секција је одлуком господина Бана Дринске бановине од 30. XII. 1931 год. IV. Број 45.531/31. добила право да издаје за све ученике основних школа у бановини »јачке књижице«, које су до 1. јуна 1933 г. донеле Секцији за овај фонд, прихода у динара ?? Поред књижица, Секција је издавала и корист овог фонда и »јачке белелице« и »табеле полугодишњег школског извештаја«, а у припреми је да изда још некоја своја издања. Укупна сума овог фонда, у готовом и роби, износи на дан 1. VI. 1933 г. Din 420.195'12.

Не мању бригу је Секција посветила и задругарству познатијег митрополита Хадријана Косановића, којом управља управа Ј. У. У., Секција за Дринску бановину. Имовина овога фонда, којом је руковала управа Секције, на дан 1. VI. 1933 г. износила

је у готовини 145.559 Din и имање у Сарајеву и околини.

Нарочиту бригу је Секција ипак посвећивала и тако званом »Београдском пензионерском фонду«, у који су у своје време улагали само учитељи-це пређашње Босне и Херцеговине, радећи интензивно, да се уложи из тога фонда поврате улагачима. По аутентичним званичним подацима, установила је Секција, да је од улагача наплаћено а није им враћено Din 496.024'70. По аутентично састављеним списковима, зна се данас, којим лицима припада износ од динара 336.238'88, а за остатак од динара 159.785'82, не зна се, којим лицима и колико припада, jer су о томе изгубљени подаци. Секција моли надлежне и при крају је и одлука, да се износ од Din 336.238'88 дефинитивно исплати на једну признаницу Секцији Дринске бановине, која се обавезује да улагачима исплати њихове улоге по објављеном аутентичном списку у »Народној просвети«; да се износ од 159.785'82 Din исплати у корист учитељских домова Секцијама: Сарајеву, Бања Лука, Петине и Силит, сразмерно срезовима пређашње Босне и Херцеговине. Секцији у Сарајеву би припао део од Din 53.261'85. Решења по овоме питању су при крају и надати се, да ће њима учитељски домови као и улагачи добити што пре своје делове и улоге.

На заштити права и интереса чланова организације, Секција је непрекидно радила, имајући у томе и великих и добрих успеха, благодарећи у првом реду ставу Секције и односу њеном према Просветном одељењу бановине, који је увек био на здравим основама и у најбољем складу. Исто тако, успешном деловању Секције у заштити права и интереса својих чланова, као и успешној обради и осталим сталешких питања, Секција има да благодари и своје ставу и односу према Извршном и Главном одбору, а нарочито према њиховом претседнику, г. Рашићу. Овај став и однос били су увек коректно другарски, сараднички и помажући.

На сталну интервенцију претседника Извршног одбора, Секција је добила потврду о ликвидацији бившег Повореништва Ј. У. У. за Босну и Херцеговину у Сарајеву, која је одобрена одлуком Министарства Просвете са ОН Бр. 32.824/33 од 16. V. 1933 г., чиме је данашња Секција правно призната за правног наследника имовине бившег Повореништва.

Целокупни приходи Секције у 1932/33 год. били су Din 370.653'07, док су расходи износили само Din 83.212'54, те је Секција завршила другу годину свога рада и пословања суфицитом од Din 276.299'93.

Велики морални капитал једне јаке организације треба и вреди улагати и тропити за решавање великих сталешких питања, као и питања стручних, културних и опште националних. Ситна питања односе и време и труд организације на штету крућних и начелних општих питања сталешка и организације. Анализирајући рад

среских друштава кроз ове поставке и на овим основама, утврђује се чињеница, да има среских друштава, која заузимају извесан, посве пасиван став према организацији, не дајући, при том, управу Секцији ни толико могућности, да се узроци таквог држања расветле и набу. Овакав однос је уопште штетан. Њега треба поправити и управа Секције је чинила све што је могла, да тај однос поправи и да добије бар знање узрока нездравим односима појединих среских друштава према Секцији и Главном, односно Извршном одбору организације. Међутим, на II редов. скупштини Секције, одржаној 4 и 5 јула о. г., скупштина је једнодушно издала поверење управи Секције за захвалност на досадашњем раду, док је са 25 против 24 гласа, тајним гласањем, наглашено неповерење Извршном одбору. Овим прегласавањем и опсежним дискусijом око овога, Секција ипак није могла да добије расветљење узрока апстиненцији неких среских друштава, која се уопште нису јављала Секцији или се јављала само пошљиком чланарине својих чланова. Узроци апстинирања могу бити разноврсни, али би жалосно било, ако би један од тих био у подвајању учитељства на два-три табора и то ради личних питања и питања личне ветреливости у вођству организације и њене околине. Ако су по среди начелна питања, треба приступити њиховом озбиљном проучавању и третирању на форумима, правилима одређеним, и онако како то углед и достојанство свега учитељства захтевају. Секција истиче, да нема ни једног спорног питања у нашој организацији, које се не би дало и могло расветлити и дефинитивно решити у кругу саме организације, без икакве помоћи пређашњег вођства и без оне јалове полемике, у ступцима нарочито основаног учитељ. листа. Лична питања морају изостати, jer нам она хуђе угледу. Без њих се мора, без њих се може. Воља неколицине, лично нерасположених другова, према друговима у вођству данашње организације, не сме бити узрок расправе међу чланством наше моћне и велике организације. Нова оријентација учитељства изграђена је, не што је то неко — лево или десно — хтео, већ што је то хтело учитељство Краљевине Југославије, које тражи да се његова воља, његови оправдани захтеви цене и поштују. Са том поруком, верујемо, да ће и овогодишња Главна скупштина у Белој Љубљани бити једнодушан параз југословенског удруженог учитељства; са том поруком ће учитељство дати на знање свима и свакоме, да југославенско народно учитељство има пред собом много узвишеније задатке и просветне проблеме да решава, и да лична и ситна питања личне природе, њега не могу интересовати на Главним скупштинама. То је захтев радног учитељства, које жели да сваки члан организације врши своју дужност онако, како то углед народних просветитеља и изградитеља нове младе, здраве и расне Југославије — захтева.

Dorde Mirkov:

Zadaci našeg udruženja

Zadaci našeg Udruženja su toliko obimni i raznovrsni, da je vrlo teško o njima iscrpno govoriti, još teže ih sistematski srediti, a najteže utvrditi red, kojim treba da se osvraju.

Dorde Mirkov,

претседник секције за Дунавску бановину.

Ако је рећ о исцрпности и систему, мислим да је о нашим задацима и доста исцрпно, а и доста систематски говорено и писано.

Али, кад се тице реда остварења, нјег нити је ко темељно поставио, нити се уопште таквом систематском остварењу приступило. Ко не верује, нека узме и претресе наше истакнуте програме и жеље у ових 12 година како постоји наше Удружење, и нека провери шта се од тог у току тих 12 година остварило, па ће се уверити у то.

Истина, и ти наши програми нису увек били савршени, бивало је и бива и данас и погрешних стремљења, али, и оно што је било добро, слабо се остваривало.

Заиста, могло би ићи у пословицу, да учитељство, које се бори против вербалних у школи, практикује ту методу у Удружењу. I то не за једну или две, него кроз свих 12 година свог опстанка.

Izvolite pročitati sve zapisnike, svih sreskih, pokrajinskih, sad banovinskih i glavnih Skupština, i naćičete za malo izuzetaka, kilometarske programe, zahteve, želje i rezolucije.

I to se tako stereotipno ponavlja iz godine u godinu, valjda za to, da ih svi dobro naućimo na pamet. A oni, koji bi bili pozvani da ih proućavaju, uplašeni od toliko molbanih jektenija, često ih i ne proćitaju do kraja.

Pesnici ne vole ako im se pesme odveć često recituju, i tvrde, da nema sigurnijeg načina za depopularizaciju jedne stvari.

Nije isključeno da i mi učitelji tako prolazimo sa svojim rezolucijama u kojima se mnogi refreni stalno ponavljaju. Ja mislim da ni širokoј publici neće uvek biti simpatične takve dugačke litanije kad ih čita u dnevnim listovima.

A to, što sam ovde naveo, pretpostavljam opravdano, da smo svi iskusili i znamo. Ipak, iduća skupština, ne pitajući i ne haјуći za sudbu lanjske rezolucije, kao ni za lanjski sneg, poćinje pesmu iznova.

Šta da se radi?

Utvrđiti red u izvrtšenju programa, uzimati manje stvari, ali uvek najvažnijih, pa ih forsirati sistematski i energično. Iz sveg nagomilonog materijala, svih skupština u jednoј godini, selecionirati za glavnu skupštinu bitno i najvažnije. Rezoluciju Udruženja neka sastavlja i sprema Glavni odbor, neka sve zahteve temeljno obrazloži i takav predlog neka se oštampa kao predlog za rezoluciju glavnoј skupštini.

Šta je pokazala dosadanja praksa?

Odbori za rezoluciju, birani »ad hoc« daju opširne, nesredene i slabo obrazložene rezolucije. Obično se članovi trude da svaki unese sve želje grupa koje pretpostavljaju, i zato u rezoluciju ulaze često stvari manje opšte prirode, katkad i sitnice, i naivnosti.

Zato mislim, da se rezolucije ne izdaju odborima, nego, da, prema unapred spremjenim predlozima Uprava, budu pretresane u plenumima. Isto tako i za Glavnu skupštinu. To će biti korisnije i bolje, jer će predlog imati vremena da čitaju pre Glavne skupštine široke mase učitelja.

Ovako, kako se do sad praktikovalo, predlog za Rezoluciju ubacuje se pred kraj Skupštine, kada je obično i interes za slušanje opao, čita se »trčecim korakom« i prima se obično »en bloc« sve, osim ako se opozicija ne zakači sa opstrukcionom tendencijom. Inače, dolazi obično na kilometarsku rezoluciju još bezbroj dodataka i novih tačaka koje pojedini predstavnici po nalogu svojih društava unose.

Mislím, slika koju sam izneo, verna je, i

krajnje je vreme da oprobamo bolje, efikasnije metode za realizovanje naših programa. Istina, ja sam ovde govorio da treba postaviti red ostvarenja našeg programa, ali ga nisam dao. Ne osećam se ni pozvanim za to. Ja sam ubacio predlog za nove načine u ostvarenju našeg programa. Neka o tom svi razmisle ozbiljno, neka se diskutuje na svim Skupštinama, pa će se opštim naporom naći bolji, kraći i sigurniji putevi ostvarenja visokih ciljeva našeg Udruženja.

Светолик Б. Јанковић:

Просветно-школске прилике у Моравској бановини

Свршетак светскога рата затекао нас је у тешким економским и културно-просветним приликама, и само њачовечанским напорима изашло се из стања, у коме је рат бадио Југословенски народ и пошло се у корак са народима, који су били ратом поштеђени или мање уназађени.

Светолик Јанковић,

председник секције за Моравску бановину.

На овоме грандиозном послу: обновити и препородити нацију, учитељство је достојно вршило и врши своју мисију, много јаче и више, но што се то могло и веровати. У народном просвећивању постигнут је успех, који заслужује највеће дивљење, и то баш у оним крајевима који су највише били заостали.

Тамо, где се на бранику своје државе и националне слободе, стално са пушком стајало, где су дате највеће жртве у крви и иметку за наше ослобођење и уједињење, тамо су потребни највећи напори за подизање духовне и материјалне културе народне.

Један од таквих крајева наше државе јесте и Моравска бановина. Школско питање било је једно од најближих питања, после Уједињења, у овоме крају. Велика оскудица у учитељском кадру, које је у огромном броју изгинуло у ратовима и готово свуда, опљачкано и порушено школске зграде, чинили су огромне тешкоће за просветно-школски рад.

Народ који је преживео, поред свих ратних тешкоћа, Сурдулицу и Топлички Устанак, чинио је исполнимске напоре за своје опорављење.

И прва деценија напорнога рада дала је у свима правцима, па и у школском питању, велике резултате. Највећи део напора, сву тежину народних невоља овога времена, осетили су и осећају народни учитељи. И само својим стојичким стрпљењем, великим пожртвовањем и енергијом успели су, да данас Моравска бановина, најкрвавија и најлустроносније поприште минулих ратова, не изостаје много иза најнапреднијих крајева наше домовине.

Још има доста незгода и тешкоћа, јер су извесни крајеви бановине до пре 50 година били под Турцима, а срезови: вучитрски, лабски и царибродски, припали су нашој држави тек у последњим ратовима. Али учитељским одушевљењем и смисленим радом просветних власти даваће се све бољи резултати.

Да би се добила што јаснија слика просветно-школских прилика моравске бановине пружамо следеће податке:

Бановина захвата простор од 26.248 км², а број становника 1.452.967.

Политичких срезова има 40, општина 766, а све је то груписано у 24 школска среза, међу којима је велики број планинских-вртних и сиромашних.

Нема насеља које не припада ниједној школској општини, а има 770 места која шаљу децу у суседна насеља где су школе. Просечна највећа даљина из које деца долазе у школу износи 3—4 км, а то је нарочито у брдним крајевима где су села разбјеног типа.

Бројно стање школа, ђака и учитеља, за последње 3 године: најбоље ће показати колико се и како напредовало, па зато износимо следећу упоредну таблицу, састављену по најтачнијим подацима:

Година	Осн. школа	Одељења	Учителица-ица	Ученика-ица	На 1 осн. шк. одеља :			На 1 учитеља одеља :			
					попр. у км	стан.-ника	ђака	попр. у км	стан.-ника	ђака	
1930	903	1893	1945	95.244	39	1635	105	15	13	747	49
1931	924	1935	1956	121.003	28	1600	130	12	13	742	62
1932	959	2150	2078	141.034	27	1515	147	10	12	699	67

Ове цифре најбоље показују шта учитељи дају за постигнути успех, који би тек онда био потпуни, када би порасту ђака одговарао број учитеља. Рачунајући да на 1 учитељско лице долази 50 ђака, требало би поставити још 742 учитеља-ица, па да настава буде нормална.

Краљ. банска управа је у спровођењу своје просветне политике insistирала, да сва дорасла деца за школу, морају редовно школу походити, без обзира на каквоју школских зграда, величину учioniца и број наставника. Према прибављеним подацима до 1929 године, било је око 48% деце за школу дорасле, која школу нису походила. Тај проценат у 1930 год. спао је на 22%, а данас је сведен на минимум, јер школу не походе само слаба, лекарским прегледом ослобођена, деца.

Последица овога је извођење »полудневне« наставе у 400 одељења у којима се број ђака пео до 180.

Учителима који су радили »полудневно« подељена је награда из банов. буџета у 90.350 динара. Просечна награда за 1 учитеља-ицу износила је 250—300 дина., што је зависило од броја ђака и трајања извођења ове наставе.

Ако се ова сума 90.350 Дин раздели бројем ђака с којима се као прирастом морала изводити »полудневна« настава, онда бановину стаје 1 ђак 4 динара, који би иначе остао неписмен и без сваког основног образовања.

Ово тешко стање по учитељство било би унеколико сносљивије, кад би се за »полудневну« наставу прописао скраћени наставни програм и додељена стална и пристојнија награда.

У пркос привредне кризе, види се, да број подизања нових школа стално напредује. У 1931 години потпуно су довршене 21 школа; у 1932 год. 25 школа, а у 1933 год. приступљено је грађњи 30 нових школа.

Поред овога извршена је замена, старих-неподесних шк. зграда, новим зградама, тако да се број изграђених нових школа — дење просечно годишње на 60 школа.

Бановина је доделила, у 1932/33 шк. год., помоћи за грађњу школа из свога буџета 963.000 динара, а из државних средстава је подељено 345.000 динара.

Школских зграда има 1113, од којих су 235 неподесне за извођење наставе. Ове неподесне налазе се већином у забаченим брдним крајевима, па је сиромашном народу тих крајева, немогуће из својих средстава градити нове планске школске зграде, ако не би држава и бановина из својих средстава са већим и издашним припомоћима, него до сада, притекла народу у помоћ.

Надржавање школа је слабо. Наплаћено је школског приреза у 1932 години 38%2%. Ово би се питање за сада најбоље решило, ако би Пореске управе уз порез наплаћивале и школ. прирез.

Износени све горње податке желели смо да покажемо под каквим условима наше учитељство ради и постиже ове велике успехе. Поред свога тешкога рада у школи, учитељство живо ради и ван школе: на оснивању Сокола, певачких друштава, народних књижица и читаоница, отварању аналфabetних и домаћичких течајева, земљорадничких задруга и свих других културних установа.

Служећи одушевљено народним идеалима, а радећи под тешким условима но сви остали државни службеници, учитељи не желе само признања, већ траже стварне потпоре од свих фантора, како би се све горе указане незгоде, с њиховога тежобнога и мисионерскога пута уклониле.

FETAR GREGO (Split):

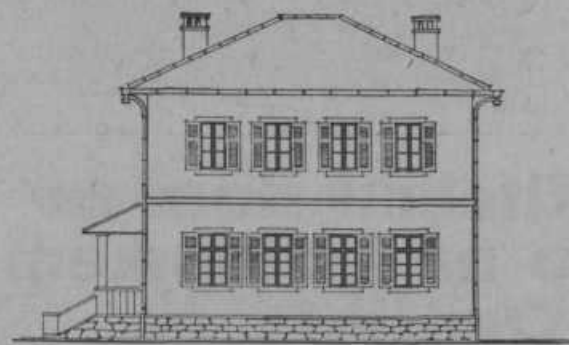
Подизање школских зграда у Приморској бановини

Petar Grego,

председник секције за Приморску бановину.

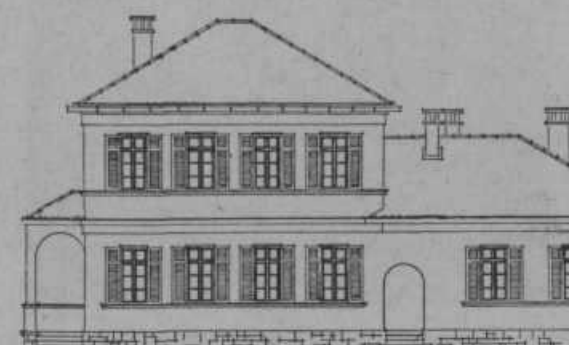
Прије народног ослобођења и уједињења имали смо основну школу, али нијесмо имали народну основну школу. Подвлачим народну, јер туђинска власт није допуштала да наша основна школа служи интересима и потребима народа. Онда је школа имала да ради за туђе циљеве, а не за праве циљеве и за праве потребе народа, којему је била намењена. Patriotska свјест и zgodan takt nastavnika, који су били сви народни људи, спријечила је да школа у оно доба служи у већој мјери тим туђинским циљевима.

Тип школске зграде са 1 одјелјенијем.

Наша осн. школа могла је послје рата, након ослобођења и уједињења, да се слободно и neodvisно развија у својој држави, и да postane у pravom smislu riječi: narodna škola.

За vrijeme rata zapuštene су школске зграде, upropašten је школски nameštaj, уништена су učila. У mnogim mjestima bio је onemogućen svaki školski rad. Али rat је naučio naše široke mase да bolje pregledaju и jasnije uoče potrebu obrazovanja своје djece и vriednost redovnog školovanja. Nakon rata razvio се је из sela pokret и vapaj за školom. Овој narodnoj želji и potrebi valjalo је zadovoljiti. То је било teško, јер су falili uvjeti за uspjehа školski rad. У prvom redu nedostojale су школске зграде. Mnoge stare bile су nepodesne.

Тип школске зграде са 2 одјелјенија.

У mjestima pri moru, на ostrvima и у nekim srezovima Zagorja bio је podignut и ureden prilican broj škola, али у mnogo većem dijelu Zagorja, а naročito у bosansko-hercegovačkim srezovima banovine pomanjkanje škola bilo је veliko. Broj škola daleko је заostao за faktičkim potrebama, па је и nepismenost tamo bila velika.

Problem šk. zgrada ukazao се у svojoj veličini. Valjalo је početi riješavati то teško pitanje.

Тип школске зграде са 3 одјелјенија.

Problem је pravilno shvaćen и uz velike teškoće и napor došlo се до jednog sistematskog и uspjehаnog postupka.

Rad Prosvetnog odeljenja išao је за tim, да са raspoloživim sredstvima, по jednom sistemu, zgradi što više novih školskih zgrada и да popravi и proširi što veći broj starih škola. Najveći dio toga posla izvršen је kroz

poslednje tri godine. Radilo се по ovim načelima: 1) dovršiti gradnju započetih škola; 2) prihvatiti и poduprijeti inicijativu sela и općina, па ondje gdje су govote sve predradnje oko osnivanja škole, odmah započeti са gradnjom, 3) у nacionalno ugroženim pograničnim krajevima dati pomoći и uputiti hitan postupak за gradnju и 4) у krajevima, gdje на više kilometara nema traga narodnoj prosveti, podignuti bar по koju školu.

Gdje nisu postojali škol. rajoni и gdje nije bilo škol. općina, počeli су се uređivati škol. rajoni и stvarati škol. općine по principu како traži Zakon о narodnim školama.

Da се općinama uštede troškovi за planove и trebovnike, а да се dođe до odgovarajućih tipova škola, prama građevinskim и klimatskim prilikama jednoga kraja, izradeni су tipski nacrti за škole са jednim и са više odeljenja и дају се бесплатно općinama и samo се по njima sada može да gradi.

Zaveden је jač stručni tehnički nadzor nad gradnjama и nadzor nad utroškom novca.

Osnovan је Banovinski školski fond из kojega се дају zajmovi siromašnim općinama са малом kamatom или и без kamata.

За podizanje školskih zgrada imalo је Prosvetno odeljenje Banske uprave у Splitu у banov. budžetu за 1930/31 год. на raspolaganju 4.000.000 Din и 1.000.000 Din за Banov. školski fond, budžetu за 1931/32 год. imalo је 4.800.000 и за fond 1.000.000, dok је у budžetu за 1932/33 одređeno samo 2.000.000 Din. Utrošene су и manje pomoći Ministarstva Prosvete. Općine и sela dale су svoј doprinos nešto у novcu, а najviše у naravi.

Držeći се strogo postavljenih principa kroz poslednje tri godine postignuti су ovi rezultati: sagrađeno је 89 novih školskih zgrada, nabavljeno је 8 postojećih zgrada и preuređeno и prošireno је 26 starih zgrada. Time се је dobilo mjesta за skoro 250 odeljenja. Popravljen је još и bolje uređeno 40 privatnih zgrada koje služe за škole. Ovo је učinjeno. Али се ovde nije stalo. Gradnja novih školskih zgrada nastavlja се и danas imamo у gradnji širom banovine 90 novih škola, koje се postepeno dovršavaju.

Gradnja novih škola odvijala се posve sistematski на najosjetljiviji tački naše državne granice — у okolici Zadra. Tu су postavljeni osnovni uslovi за prosvjetno и за opće kulturno podizanje naroda. U zaledju Zadra и на susjednim ostrvima podignut је potrebit broj novih modernih reprezentativnih škola. I dok се с one strane granice namještaju topovi, kopaju šansi, postavljaju gusti redovi bodljikave žice, mi с naše strane podigosmo hramove prosvete, у kojima će odzvanjati riječ mira, gdje će се djeca odgajati у ljubavi prama Kralju и Otadžbini, из kojih će izlaziti ždraloviči, koji će svjesno и hrabro braniti djedovinu svoју.

I Split, glavno mjesto banovine, dobio је у zadnje doba dvije nove velike, moderne školske zgrade. Svaka ima по 16 odeljenja uz sve ostale potrebite prostorije. Imaju centralno grijanje, gombaonu и kupatilo. Njihove су učionice svijetle, prostrane и vesele. U njima се razvija estetsko osjećanje и то osjećanje djeca unose и у svoје domove.

Uz brigu oko podizanja novih škol. zgrada и proširenja postojećih moralo је Prosvetno odeljenje Banske uprave да pribavi за mnoge škole pokušstvo, učila и knjige.

Finansijska kriza zahvatila је и naše općine. One niјesu у stanju да дају školama ono što су по Zakonu о narodnim školama dužne и дају. I tu се moralo priskočiti у pomoć. Prosvetno odeljenje nabavljalo је и sada nabavlja najpotrebitije školske knjige, učila и pokušstvo. То daje općinama kao pomoć, да се udovolji najglavnijim

potrebama nastave. U ovu svrhu potrošeno је око milijun dinara у ove poslednje tri godine.

Ovo је plod trogodišnjeg rada. Kad се uzme у obzir да су sredstva svake godine bila sve то manja, onda се mora još jače podvući ovaj značajni uspjeh. Ovu akciju vodio је, živo poduprt од pređašnjeg bana dr. I. Tagtaglie и sadašnjeg bana dr. Josipa Jablanovića, načelnik Prosvetnog odeljenja у Splitu prof. Niko Stipčević. On се је ovog posla prihvatio с ljubavlju, energično га vodio, и upoznavši prilike и potrebe lično на terenu, mnogo doprinio ovom napretku našeg školstva.

U našoj banovini sada pohađa školu skoro 73.000 djece у 1185 odeljenja на 880.000 stanovnika. Veliki broj djece dорasle за školu ostaje još bez pouka а znatan broj škol. zgrada не odgovara svoјој svrsi. Da се сва djeca dovedu у podесne škole, treba još mnogo vremena, mnogo sredstava и mnogo rada. Али temelji су postavljeni, rad је dobro upućen. На nadležnim mjestima pravilno се shvaća važnost, potreba и korist osn. nastave. Potrebite су novčane žrtve, али ako škole zapadaju mnogo, neznanje zapada još više и у ekonomskom, и у socijalnom, а naročito у nacionalnom pogledu.

NA DELO ZA NAŠE DOMOVE!
VSA NAROČILA POTOM UGP.